

РЕЦЕНЗИЈА
НА МОНОГРАФИЈА „ШПЕДИЦИЈАТА ВО СОВРЕМЕНИТЕ УСЛОВИ НА
ПРОМЕТ НА СТОКИ” ОД ПРОФ. Д-Р БОРКА ТУШЕВСКА-ГАВРИЛОВИЌ,
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.1102-127/13, донесена на 228. редовна седница на Наставно-научниот совет на Правен факултет, одржана на 23.8.2022 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **проф. д-р Горан Коевски**, Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје;
- **проф. д-р Дарко Спасевски**, Правен факултет „Јустинијан Први“ во Скопје, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје;

за изготвување на извештај, рецензија на монографија/книга „**ШПЕДИЦИЈАТА ВО СОВРЕМЕНИТЕ УСЛОВИ НА ПРОМЕТ НА СТОКИ**“ од проф. д-р Борка Тушевска-Гавриловиќ, наменет за студентите на прв и втор циклус студии на Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на книгата, Комисијата до Наставно-научниот совет на Правен факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Монографијата со наслов „**Шпедицијата во современите услови на промет на стоки**“ претставува оригинално научноистражувачко дело на тема којашто е исклучително важна во сферата на деловното право и практика. Темата вклучува повеќе аспекти на истражување, и тоа како во делот на теоријата, така и практиката што се однесува на овој сегмент од деловното право. Во суштина, во книгата темелно се опфатени најголем дел од прашањата кои се однесуваат на оваа исклучително битна проблематика за бизнис секторот, потрошувачкиот сектор и воопшто во еден поширок општествено-економски сектор.

Материјалот содржан во книгата е во тесна врска со наставно-научните содржини на повеќе предмети предвидени во наставната програма на Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип. Содржината во книгата е концепирана и структурирана за да биде компатибилна на наставно-научните програми од областа на деловното право. Од овие причини во најголем дел интересот за истата ќе го најдат студентите од првиот и вториот циклус на студии од областа на деловното право. Книгата вклучува материјал којшто е подобен за изучување на материјата по предметите Трговско право и Меѓународно трговско право, којшто на Правен факултет при УГД се предвидени како задолжителни предмети, со фонд на часови 2+2+1. Во суштина, книгата има за цел да го надополни, потемелно да го обработи и да го надгради материјалот содржан во овие два предмети, искористувајќи го темелното познавање на авторот на оваа проблематика и релевантните практични знаења со кои располага. Последново, особено за студентите од вториот циклус на студии, чијшто образовен профил, степен на едукација и фаза на развој во областа на правото, нужно ја наметнуваат потребата од подлабоко и потемелно обработување на бројните концепти на деловното право, во чии рамки оваа проблематика зафаќа голем дел.

Авторката употребила прилично сложена методолошка рамка на елаборација на оваа тема. Имено, во текстот авторката се служи со повеќе методи, соодветно поставени и искористени за анализа. Помеѓу бројните методи, авторката најмногу го користи методот на *аналитичка-дескрипција*, со помош на којшто прави длабока и темелна анализа на проблематиката, истата ја доведува во врска со другите слични институти на деловното право, ја објаснува нивната поврзаност и нивната различност, нивната функционалност и применливост во практиката и, конечно, нивната ефикасност во современиот промет на стоки. Како надополнување на овој метод, авторката во голем дел од текстот се служи и со *компаративниот метод*, презентирајќи им на студентите и на пошироката читателска јавност како овој институт е конципиран во компаративните правни системи, практики и

законодавства. Авторката оди подлабоко и прави компаративна анализа на македонското *versus* европското, особено меѓународното право, укажувајќи на влијанието на последното врз националните решенија и практики. Со помош на овој метод авторката укажува како во овој сегмент од деловното право, а за потребите на бизнисот, се нивелираат разликите во правото помеѓу земјите кои припаѓаат на континенталноправниот систем, *versus* земјите од англосаксонскиот правен систем. Последното не само во делот на практиките на бизнис секторот и редовното деловно работење, туку практики и во смисла на постапувањето на судовите.

Во секоја поединечна глава, а и во одделните поглавја, авторката ги користи методите на анализа и синтеза, од каде што во завршните согледувања на материјата ги црпи главните заклучоци. Со помош на оваа разновидна методолошка рамка, авторката успева секое прашања да го анализира поединечно, како посебна целина, а истовремено, на крајот да ја презентира материјата како систем, односно секое поединечно прашање да го доведе во врска со главната цел на истражувањето и заклучоците од истото.

Благодареејќи на вака поставената методолошка рамка, авторката користи стандардизиран стил и концепт на елаборација на материјата. Имено, целокупната содржина и текстот е презентираан на начин што во секоја одделна глава авторката избира идентичен пристап на презентирање на материјата, почнувајќи од поим, предмет, цели, специфики на материјата, студии на случај за истата и конечно завршни согледувања. Во презентирањето на скоро секое прашање од воведните дел, авторката го користи и историскиот метод, без да ги обременува студентите и пошироката читателска јавност со историски податоци, туку единствено со цел да прикаже генезата на развојот на одредени институти и да ја покаже нивната трансформација во последните неколку децении. Во одредени сегменти авторката го користи и квантитативниот метод на анализа, меѓутоа повеќе за потребите на квалитативната презентација на одредена проблематика, отколку презентација на статистика. Во трудот не е исклучена примената на методот на анкета и интервју, меѓутоа, во еден мал сегмент, само таму каде што авторката сметала дека има потреба да се користат овие методи. Во поголем дел, за да не се обременува текстот, таквите податоци авторката ги презентира во фусноти.

Со ваквиот начин на презентирање на материјалот, авторката покажува дека темелно ја владее материјата за да презентира едно вакво научноистражувачко дело.

Податоци за обемот на ракописот: Монографијата со наслов „Шпедицијата во современиот промет на стоки“ има 300 страници, А4 формат, со обем што е во согласност на програмата и потребите на неколку предмети од областа на деловното право, а што се предвидени согласно со Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Согласно со сознанијата на рецензентите кои долго време се занимаваат со оваа проблематика, книга со ваков наслов, содржина, структура и намена не постои во македонската правна мисла. Дополнително, не постои ниту сличен наслов и материја, што е доказ дека пишувањето на оваа книга е соодветно на потребите. Како познавачи на оваа материја, а во својство на рецензенти, сметаме дека оваа книга ќе ги надмине границите на употреба помеѓу студентите и ќе биде предмет на анализа и во функција на потребите и од бизнис секторот, и воопшто практиката во сферата на деловното право.

Краток опис на содржината: Содржината на книгата е претставена во девет (9) глави, во кои се содржани повеќе поглавја соодветно на потребите за анализа и елаборација на материјалот. Структуролошки и системски авторката ја презентира материјата водејќи сметка за потребата од системско проучување на материјата од страна на студентите, а истовремено овозможувајќи останатите заинтересирани читатели, особено од практиката, да консултираат поединечни поглавја и да ги лоцираат одговорите на нивните дилеми, прашања и проблеми од практиката.

Воведот во книгата им ги презентира на студентите и останатите читатели основните на шпедицијата како трговска дејност, нејзината важност и улога во современите услови на промет на стоки, предизвиците со кои шпедицијата во услови на брз, масовен промет на стока се соочува.

Од аспект на правната рамка и правните прашања што се елаборирани, во воведот најпрво се дефинираат основните постулати на кои се базира книгата и нејзината суштина на обработувањето. Покрај важноста и улогата во прометот на стоки, авторката уште во воведот му презентира на читателот и една друга димензија, а тоа е допирот и поврзаноста на шпедицијата со бројните и хетерогени други трговски дејности, и тоа, не само како правни гранки, туку како практики, како реални потреби во стопанството. На овој начин авторката успеала на почеток да му укаже на читателот за ширината и длабочината на познавања кои ќе ги стекне преку проучувањето на оваа содржина. Во воведниот дел авторката успеала тоа да го направи како во однос на правната димензија на елаборацијата, така и во поглед на економската, политичката (политика во смисла на стратегија, развојна програма), коишто се неизбежен составен дел на оваа материја.

Во **првата глава** се анализира поимот на шпедицијата како специјализирана трговска дејност, истакнувајќи го нејзиниот услужен карактер и нејзиното претставување како клучна алка во поврзувањето на производниот со транспортниот сектор. Во овој дел, дејноста на шпедицијата е објаснета и преку модерните трендови и влијанија, укажување на предизвиците со кои истата се соочува и перспективите на дејноста. **Втората глава** од книгата е целосно посветена на правната димензија на проблематиката, поточно на системите на правно регулирање на шпедицијата. Со доминантна употреба на компаративниот метод, авторката во овој дел се занимава со германскиот, францускиот и англоамериканскиот систем, компарирајќи ги, анализирајќи ги, укажувајќи на спецификите на секој одделно, и промените кои се настанати како последица на новите трендови во овој сегмент.

Во **третата глава** предмет на проучување се домашните и меѓународните извори на правото што го уредуваат договорот за шпедиција, па оттука и статусот на шпедитерот, односно неговите права и обврски. Акцентот е ставен на решенијата во националните правни системи, компарирајќи ги помеѓу себе, анализирајќи ги и истакнувајќи ги предности и слабостите во практиката. Во овој дел големо внимание е посветено и на меѓународната правна рамка, што е целосно оправдано, со оглед на фактот што сама по себе шпедицијата има меѓународна димензија и е врзана претежно за меѓународните бизнис релации. Во овој сегмент, фокус е ставен на конвенциите во повеќе сообраќајни гранки, а најголемата вредност е што авторот во овој дел ја анализира и транспортната правна рамка, како би создал целосната претстава за шпедицијата, истата би ја довел во врска со транспортот, логистиката и останатите сервисни/провајдерски услуги. Во овој дел, авторката успева и од правна гледна точка да ја презентира правната природа на институтот на шпедицијата, да укаже во кои случаи и под кои услови истата се изедначува со транспортот и логистиката, и да ја најде прецизна правна нишка на уредување од страна на меѓународната транспортна правна рамка.

Авторката на успешен начин прави компарација и помеѓу релевантните конвенции и тоа: Конвенција на ООН за договорите за меѓународен транспорт на стока целосно или делумно преку море (United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea - Rotterdam Rules/2009) која се однесува на повеќе транспортни маршрути, како и останатите релевантни извори на правото и тоа: Hague Rules/1924, Hague-Visby Rules/1968 и Hamburg Rules/1978. Во оваа глава е направена компаративна анализа на базичните одредби во однос на идентични прашања од сите три конвенции што го тангираат шпедитерот како самостоен субјект и неговата позиција во секојдневниот промет на стоки.

Четвртата глава се однесува на едно особено битно прашање за шпедитерот и неговата клиентела, а тоа е шпедитерските обврски од договорот за шпедиција. Бидејќи станува збор за двострано-обврзувачки договор, па она што е обврска за едната страна е право за другата страна и *vice versa*, во книгата авторката се задржува само на обврските на договорните страни. При анализа на ова проблематика, авторката тргнува од шпедитерската

позиција во сите сфери на дејствување и тоа: обврски по основа на пакување на стоката, нејзиното оштетување, примање и предавање на стоката, прибавување на превозните и другите придружни документи, контролата на исправноста на транспортната и другата документација, и како посебно издвоени подрачја, царинењето и осигурувањето на стоката.

Петтата глава се однесува на пропустите и дејствијата на шпедитерот и неговата одговорност за дејствијата преземени од трети лица. Во секоја од овие потточки се анализираат видот и обемот на одговорност од одделните сегменти на шпедитерско дејствување: пакувањето на стоката, царинските работи, вршењето на превоз, работите на осигурување, одговорноста кај збирна шпедиција и шпедитерската одговорност за преземање други работи. Во овој дел авторката темелно ја обработува и позицијата на шпедитерот, определена преку бројните и релевантни документи кои ги издава и останатите практики кои се применуваат од страна на надлежните институции.

Во **глава шест** акцентот е ставен на основните шпедитерски документи кои се употребуваат во домашниот и меѓународниот промет на стока. Во оваа глава се пристапува кон анализа на секој од поединечните документи со кои оперира шпедитерот, фокусирајќи се на ФИАТА документите и современите тенденции во шпедитерската документација.

Предмет на анализа и елаборација во **глава седум** претставуваат специјалните шпедитерски работи. Во ова категорија работи се дефинираат и проучуваат поместувањето на шпедитерот надвор од својот делокруг на работа и тоа: пакување, складирање, контрола на квалитетот и квантитетот на стоката итн.

Во **осмата глава** се разработуваат обврските на налогодавачот од договорот за шпедиција. Преку обработувањето на ова прашање авторката автоматски го разработува и прашањето за правата на шпедитерот, а со употреба на соодветен академски стил на пишување, се враќа и на прашањето за правната природа на договорот за шпедиција, како темелно и суштински би се објасниле и корпусот на правата и обврските.

Во **деветтата глава** се обработуваат најновите светски трендови на полето на шпедицијата и транспортот. Повикувајќи се на емпиријата и анализите од претходно елаборираните прашања, во ова глава фокусот на влијанието на глобализацијата и мрежната организираност на шпедитерите и логистичките оператори кои во деловниот свет на површина ги исфрлаат логистичките провајдери и центрите за интегрирани шпедитерски услуги. Тука посебно се расчистуваат дилемите околу логистиката во производството, што во суштина го сепарира традиционалното од модерното шпедитерство. Авторот го надополнува овој дел и со новите практики на бизнис секторот, земајќи ги предвид нивните деловни обичаи, начините на превоз и организирање на транспорт, влијанието на пандемијата Ковид-19, глобалната економска, енергетска и воопшто светска криза. Конечно, во завршните согледувања авторката Борка Тушевска-Гавриловиќ се обидува во кратки црти, повикувајќи се на истражувањата, анализите и елаборациите од сите претходно наведени глави, да резимира дека позицијата статусот на шпедитерот во деловниот свет е целосно трансформиран и секојдневно се соочува со предизвиците на модерниот деловен свет. Под влијание на новите трендови во деловниот свет, анализираниите и цитираните арбитражни и судски пресуди, во завршните согледувања се резимираат промените во шпедитерскиот сектор што се последица на модерните потреби во трговијата, развојот на електронската комуникација во деловниот свет, промените во бројни правно релевантни извори во меѓународното деловно право.

ЗАКЛУЧОК

Монографијата со наслов „Шпедицијата во современите услови на промет на стоки“, од редовен проф. д-р Борка Тушевска-Гавриловиќ, претставува самостојно научноистражувачко дело, што ги задоволува критериумите на академска книга, со теоретски и практичен приказ на материјата, соодветен на потребите на студентите и на пошироката читателска јавност. Проучувањето на оваа книга ќе и овозможи на читателската публика, особено студентите од првиот и вториот циклус студии на Правен факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, да се стекнат со знаење од областа на шпедицијата како дејност и договорот за шпедиција како посебен договор.

Познавајќи ја авторката и нејзиното досегашно творештво, нејзиниот предмет на интерес и образовен профил, сметаме дека книгата ќе даде особен придонес во процесот на едукација на студентите од областа на правото во Република Северна Македонија, а во голем сегмент ќе придонесе и кон решавањето на одредени правни дилеми со кои се соочува практиката. Од овие причини, задоволство ни е да дадеме еден критички осврт на материјалот, оценувајќи го позитивно, со предлог до **Наставно-научниот совет на Правниот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, да ја усвои оваа рецензија, како би продолжила постапката за понатамошно публикување на делото со наслов „Шпедицијата во современите услови на промет на стоки“.**

Рецензенти

Д-р Горан Коевски, редовен професор, с.р.

Д-р Дарко Спасевски, редовен професор, с.р.